

Vizsgáljuk meg életünket és a világ által felajánlott boldogságot és biztonságot! Ha alapos munkát végzünk, meglátjuk annak sötét és bizonytalan oldalát. De ne keseredjünk el, mert ebből a sötétségből és bizonytalanságból indul el a változás reménysége és akarata. Csak amikor rádöbbenünk világunk felszínes boldogságára, csak akkor tudunk elindulni az igazi boldogságért folyó küzdelemben.

Adja meg Istenünk, hogy értelmünk megnyílásával megújuljon életünk és közösségünk élete, hogy kisebbségünk ne akadály, de áldás legyen a mindennapokban! Ámen.

SZÁSZ FERENC

TISZTA SZÍVVEL

„Lásd, én bűnben születtem, anyám vétékben fogant engem. Te pedig a szívben levő igazságot kedveled, és a bölcsesség titkaira tanítasz engem. Tisztíts meg izsóppal, és tiszta leszek, moss meg engem, és fehérebb leszek, mint a hó. Engedd, hogy vidámságot és örömet halljak, és megújuljanak tagjaim, amelyeket összetörtél. Rejtsd el orcádat vétkeim előtt, töröld el minden bűnömet!

Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem! Ne vess el orcád előtt, szent lelkedet ne vedd el tőlem! Vidámíts meg újra szabadításoddal, támogass, hogy lelkem készséges legyen, hogy taníthassam utaidra a hűtleneket, és a vétkesek megtérjenek hozzád.” (Zsolt 51,7–15)

„Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent.” (Mt 5,8)

Kedves Lelkész- és Szolgatársaim, Atyámfiai!

Barátaimnak is szólíthatalak volna, és annak is tartalak benneteket, hisz – legalábbis elvi szinten – a szeretet legnagyobb, legszebb bizonyága az, ha közös ügyért és egymásért hajlandóak vagyunk életünket áldozni. Igaz, ez gyakran látszólag nem így van, de én inkább a patetikusság látszatát szerettem volna elkerülni.

Mindazáltal általában a szolgálat, és ez a mai különösen, számomra nem annyira szakmai, sokkal inkább lelki kihívás.

Nyilván nagyon szerteágazóak azok a kérdések, amelyek mostanában minket foglalkoztatnak, nem is próbáltam őket mind számba venni. Kiragadtam kettőt, az átvilágítás kérdését és a lelkeszi deontológia alapelveinek tisztázását, problematikáját, nagyobb általánosságban a lelkeszi társadalom lelki megújulását, s a tisztaság és tisztátalanság kérdéskörét választottam beszédem témájául. Előrebocsátom, hogy akkora ez a tárgy, hogy kicsit hosszasan leszek, s persze, méltó sem vagyok arra, hogy a végighallgatást tőletek bármi jogon elvárhassam.

A vallástörténet és a bölcselet tanúsítja, hogy a tiszta-tisztátalan ellentétpár mindjárt a vallásosság kezdetén megjelenik, s ma is fontos része hitéletünknek.

A primitív vallás „*tabu*” fogalma még csak annyit akart jelezni, hogy vannak dolgok, cselekmények és emberek is akár, amelyek és akik veszélyt jelentenek az életre és ránk nézve, ezért ki kell zárni, tiltás alá kell helyezni őket életünkbelől, érinteni sem szabad őket. Arra nézve, hogy miért, mégis van magyarázat: a tabu az tabu, valamilyen felsőbb tekintély határozza meg és szentesíti, tudomásul kell venni, hogy van és ennyi. Aki megszegi a tabu tilalmát, arra kiközösítés vár, rosszabb esetben halál.

Azt már nem tartom véletlennek, hogy a legtöbb tabu a nemiség és a halál területén védi az embert, egyfajta kezdetleges szent–profán megkülönböztető ellentétességben.

Eggyel tovább lépve, a tabu mögött megjelenik valamilyen lélek, lény, entitás fogalma: a kezdetben semleges erkölcsiségű démon egyre inkább negatív töltetűvé válik. A démont azért nem szabad megközelíteni, megérinteni, kísértetni, vagy segítségét igénybe venni, mert a benne levő rossz aktivizálódik, ártalmas és fékezhetetlen rombolóerőt szabadít fel.

A bibliai Édenkert kies ártatlanságában a tudás fája is tabu tulajdonképpen: azért nem szabad megízlelni gyümölcsét, mert Jáhvé ezt megtiltja, és a megszegés következményét sem hallgatja el az első emberpár előtt: „ha eszel róla, meg kell halnod” (1Móz 2,17).

Engedjétek meg, hogy most az ős- és áteredő bűnnel s annak következményeivel, a megváltás dogmakeresztény teológiájával egyáltalán ne foglalkozzam, habár meglehet, hogy pont az ilyen mellőzésekben rejtőzködik az ördög.

A rossz, a bűn, a véték, a tisztátalanság mégis valós része életünknek, talán abban van a magyarázata, hogy minden kölcsönhatásban van, a dolgok természete elegyedik, s ami külön-külön tiszta, és be tudná tölteni rendeltetését, az néha piszkossá válik, és eltérítődik az isteni terv által kijelölt útvjáról. Persze, az emberi gyarlóság valóságát eszünkbe sincs tagadni, sőt.

Az lenne a csoda, ha a tiszta–tisztátalan kérdése nem bukkanna fel már a Biblia első lapjain.

Ádám és Éva történetét ismerjük, Noénál már az isteni büntető intézkedés is megjelenik: ősapánk mégis bepakol a bárkába a tiszta állatok mellé a tisztátalanok közül is, igaz, nem hét-hét párt, hanem kettőt-kettőt. (1Móz 7. r.)

A vegetarianizmust propagáló korunkban számomra inkább az meglepetés, hogy az ártatlan gyümölcsfák is „körülmetéletlenek” első három évükben, a negyedikben a termésük kizárólagosan a Jahvéé, s csak ezután fogyaszthatja gyümölcsüket az ember (3Móz 19,23).

Tiltott még a vérfertőzés, (3Móz 18,6–18) tilalom alá esik a gyermekágyas nő (3Móz 12. r.), a poklosságban és egyéb testi nyavalyákban szenvedő ember megérintése (3Móz 13. r.), a pogány, külsőséges és szélsőséges gyász (5Móz 14. r.) és még sok egyéb.

És – hogy tárgyunkhoz közeledjünk – azt, hogy mi tiszta és tisztátalan, Isten dönti ugyan el, de a szabályok betartatói, őrei, a büntetők és feloldozók, az áldozattal közvetítők a papok. Így lesz a pap, a papság a többiek életének ellenőrévé, irányítójává, bizonyos fokig urává és saját előjogai által a helyzet haszonélvezőjévé. (3Móz 16,23–27)

Nem lényegtelen azonban az, hogy ahhoz, hogy hivatását és kötelességét betölthesse, a papságnak, a papnak az úgymond laikusnál tisztábbnak kell lennie, a papok megtisztulása állandó kötelezettség. (3Móz 16,21–27)

A kultusz e tisztán liturgikus mechanizmusába és testébe zavaró, akadályozó, de ugyanakkor gyöngyöt izzadó homokszemként kerül be az erkölcsi mozzanat a próféták által. Ha a kultusz megkülönböztető és identitásőrző szerepe egyáltalán nem lebecsülendő, pl. amíg a zsidók a döghúst nem fogyaszthatták, az idegeneknek ezt kegyesen megengedték (5Móz 14,21), az erkölcsi vallás értéke és érvényessége talán a legnagyobb nyeresége, csúcsa az emberi szellemiségnek.

A tiszta-tisztátalan ellentéte az igaz Isten és a bálvány imadásának a megkülönböztetése lesz. Ha a „hibátlan vörös tehén” elégetése által előállított „tisztító víz” hatékonyságán még lehet mosolyogni, vagy már lehet (4Móz 19. r.), amikor Ezékiel így szól az Úr nevében, akkor már nem, hiszen halálosan komoly dologról van szó: „Tiszta vizet hintek rátok, hogy megtisztuljatok. Minden tisztatlanságotoktól és minden bálványotoktól megtisztítalak benneteket.” (Ez 36,26) A Törvény nemcsak az isteni kijelentés rögzítése, hanem életgyakorlati elemek betartását is megköveteli Isten kiválasztott népétől: részletesen, aprólékosan megfogalmazza, mi tiszta, azaz erkölcsi, és mi nem az.

Isten szíve maga a tisztaság, nem tudja elnézni az elnyomást (Hab 1,13), a belsőre tekint, ezért megveti a tartalmatlan ünnepeket és ünnepélyeket (Ám 5,21), a lényegre tekint: szeretetet kíván, és nem áldozatot. (Hós 6,6)

A közösségi megmenekülés és megmaradás egyedüli útja és egyben feltétele is a megtisztulás: „Tisztítsd meg szívedet a gonosztól, ó, Jeruzsálem, hogy megszabadulhass!” (Jer 4,14)

Ézsaiás már azt is kihangsúlyozza, hogy a megtisztulás az ember és nép tevéleges erőfeszítését is megköveteli: „Mossátok tisztára magatokat! Vigyétek el szemem elől gonosz tetteiteket! Ne tegyetek többé rosszat!” (És 1,16) Isten elvárja népétől, hogy a formális vallásosság helyett a jót cselekedje, igazságosságra törekedjék, megfékezze az erőszakoskodót, védelmébe vegye az özvegyet, árvát, kiszolgáltatottat. (1,17)

Az Isten által ihletett prófétai szó először mond ítéletet a mechanikus papi tevékenység felett: „Papjai erőszakot követtek el törvényemen, és meggyalázták szent dolgaimat. Nem tettek különbséget a szent és közönséges között, nem tanítottak a tisztátalan és tiszta megkülönböztetésére.” (Ez 22,26)

Az, ami a próféták ajkán határozott meggyőződés és annak kinyilvánítása, az egyéni vallásosság szintjén kétség és tépelődés, vágy és imádság.

A Példabeszédek könyve még megpróbálja higgadt szentenciákba foglalni a népi bölcsességet. „Micsoda népség az, amely tisztának tartja magát, pedig ki sem mosták szennyeiből!” (30,12) – és ez nem kérdés, megállapítás. A gondolat és szó kettőssége így fogalmazódik meg: „Utálatosak az Úr előtt a gonosz gondolatok, de tiszták a kedves szavak.” (15,26) A tisztátalanság már a gyermekben is megjelenik: „Már egy gyermek tetteiből is fel lehet ismerni, hogy tiszta és helyese-e, amit tesz!” (20,11), de a tisztaság a felnőttkor kezdetén, az ifjúkorban válik valószínűségi életkérdéssé: „Hogyan tarthatja tisztán életútját az ifjú?” (Zsolt 119,9)

A Példabeszédek még nem fogalmazza meg a kategorikus választ, de a kérdés már előrevetíti Jób keserű szkepticizmusát: „Ki mondhatja: tisztán tartottam szívemet, tiszta vagyok, nincs vétkem?” (Péld 20,9)

Valójában az egyéni szenvedés az, amely az elkövetett bűnre irányítja a figyelmünket s a szenvedés elviselésénél is gyötrőbb, legalábbis Jóbnál, a megértés tépelődése és az isteni igazságosság bizonyossága. Bildád eme „vigasztalónak” szánt kérdésében bizony nem fedezek fel hamisságot: „Hogyan lehetne igaz a halandó Isten előtt, hogyan lehetne tiszta ki asszonytól született? Nézd a holdat: még az sem elég ragyogó, szemében még a csillagok sem fényesek, hát még a halandó, ez a féreg, és az ember fia, ez a hernyó?” (Jób 25, 5–6)

Jób tragédiája az, hogy ő biztosnak és meggingathatatlannak hitte Isten igazságosságát és jutalmazó jóságát: „ha tiszta és becsületes vagy, bizonyosan örkö-

dik fölötted, és békés otthont ad igazságodért. Bár először kicsiny voltál, végül igazán nagyga leszel.” (Jób 8, 6–7) Amikor ez a hite meginog, Jób nem habozik kimondani azt a következtetést, amelyre mi is gyakran keserű csalódás által jutunk el: „Van-e tiszta ember, tisztátalanság nélkül? Nincs egyetlen egy sem.” (Jób 4, 17–18) Ez a meggyőződés rögeszmeként rögzül Jóbban: „még szentjeiben sem bízhat, a menny sem elég tiszta szemében.”(15,15)

A papi indoktrinálás megtette a magáét, Jób önmagában is kételkedni kezd: „Tiszta vagyok, vétség nélkül, ártatlan vagyok, nincs bűnöm, Isten mégis talál bennem kifogásolnivalót, ellenségének tart engem, béklyót tett lábamra, ellenőrzí minden ösvényemet.”(33, 9–11)

„Ez a totális kiszolgáltatottság-érzet olyan nagyfokú, hogy a kétely letargiájából – „hiába tartottam tisztán szívemet, hiába mostam kezemet ártatlanságomban” (Zsolt 73,13) – csak a ritka imádságos érzés képes felemelni az embert: „Milyen jó az Isten Izraelhez, a tiszta szívűekhez!” (Zsolt 73,1), amely a könyörgés önfeladásában végül visszavezet Istenhez: „Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal! Teljesen mosd le rólam bűnömet, és vétkeimtől tisztíts meg engem!” (Zsolt 51,3–4)

Én nem tudom, ti hogy vagytok ezzel, bizony velem előfordult, hogy katolikus templomba kellett mennem ahhoz, hogy a „*mea culpa*” ne csak megdobogtassa, de valósággal kiszakítsa mellkasomból a szívemet.

Térjünk azonban életmesterünkhöz, Jézushoz, hiszen számunkra ő az út, igazság, élet és... mérték.

Jézus korára a hivatalos vallás annyira rituálissá és formálissá vált, hogy a tiszta-tisztátalan kérdése, a Törvény lélekkel való betöltésének követelménye természetesen képezi részét az evangéliumnak, és nem véletlen, hogy egyik botrányköve Jézus tanításának a farizeusok és írástudók, nem kevésbé a főpapok hozzá való viszonyulásának.

Az evangéliumokban elsősorban Máté evangéliumának 15. és Mk evangéliumának 7. fejezete foglalkozik e kérdéssel, de minduntalan felbukkan máshol is, és Jézus egyáltalán nem retten vissza a kemény konfrontációtól, attól, hogy leleplezze, nevetségessé tegye és elítélje a kiürült és ezért hamis és káros rituális kegyességet.

Ézsaiás nyomdokain jár, amikor elítéli az Istent ugyan ajkával tisztelő, de szívében tőle eltávolodottakat (Mk 7,6), s a jajszó egyáltalán nem az együttérzését fejezi ki. (Mt 23,?)

Mit kárhoztat Jézus? Azt, hogy „Isten parancsolatát elhagyva az emberek hagyományához ragaszkodtok” – feddi meg Jézus a farizeusokat és írástudókat

(Mk 7,8) és hozzáteszi: „Szépen félreteszitek az Isten parancsolatát azért, hogy a helyébe állíthassátok a magatok hagyományait.” (Mk 7,9)

A provokáció az étkezés előtti kézmosás kapcsán történt, de Jézus hamar tisztázza, hogy ennél sokkal többről van szó: a farizeusok és írástudók magát a mózesi Törvényt hamisították meg, értelmezték félre, tették érvénytelenné és ajándékkal megválthatóvá be nem tartását.

A tanítványok is értetlenek, ezért nekik külön kihangsúlyozza: „Nem értitek, hogy ami kívülről megy be az emberbe, az nem teheti tisztátalanná, mert nem a szívébe megy” (Mk 7,18), minden táplálék tiszta, hanem „ami az emberből előjön, az teszi tisztátalanná” (7,20) és hadd borzadjunk el magunk is: gonosz gondolat, paráznaság, lopás, gyilkosság, házasságtörés, kapzsiság, csalás, kicsapongás, irigység, istenkáromlás, gőg és esztelenség lakozhatik a szívünkben, ezért kell ügyelnünk a tisztaságára.

Kiben is mutatkozhatna meg az értetlenség a leginkább, ha nem Péterben, aki a nagycsütörtöki lábmosás ellen olyan vehemensen tiltakozik: igaz, amikor megérti, miről is van szó, akkor hamar lemond a „*soháról*”, s az ellenkező végletbe esik: „Uram, ne csak a lábamat, hanem a kezemet, sőt a fejemet is!” (Jn 13,9) Azt hiszem, Jézus megértően mosolygott ekkora buzgóság hallatán, mert megnyugtatja a tanítványokat: Júdáson kívül mindannyian tiszták (13,10), ő arra akart példát adni, hogy „nektek is meg kell mosnotok egymás lábát.” (Jn 13,14) Jézus arra is figyelmeztet, hogy a tisztaság sohasem öncélú: az ige úgy tisztít, mint az Atya, aki a terméketlen fát termővé tisztítja a metszés által, hogy több és jobb gyümölcsöt teremjen. (Jn 15. r.)

Jézussal együtt nem a túlbuzgó és értetlenkedő Pétert kell kárhoztatnunk, hanem az igazi vétkeket, a farizeusokat, akik beszélnek ugyan, és ez megtartandó, de amit tesznek, az nem követendő, ahogy az a nép ajkán gyakran elhangzik ortodox testvéreink körében. (Mt 23,3) Most mellőzöm az egyéb bűnöket, csak arra utalok, hogy hiába tiszta a pohár és tál külseje, ha belül tele van „rablásvágygal és féktelenséggel.” (Mt 23, 25)

Buták a farizeusok, síremlékeket emelve és ékesítve árulják el magukról, amikor szabadkozva méltatlankodnak és sajnálkoznak, hogy a prófétagyilkos atyák méltó fiai, hiszen készek az újabb gyilkosságokra. (Mt 23, 29–36) Ezek után a „meszelt sír” hasonlata, mely „kívülről tiszta és szép, de belülről a kép-mutatás és törvényszegés tisztátalanságával van tele” (23, 27–28) egyáltalán nem túlzás.

Tiszta a kép: aki ilyen ellenfelekkel száll szembe, az nem kerülheti el az elhallgattatást, nincs kiút, meg kell halnia, mert a „közérdek” ezt kívánja.

Ahogy az ősbűnnél nem időztem, úgy Jézus megváltói kereszthalálánál sincs szándékomban, mégse kerülhetem ki: Jézus halálának tanúi a feltámadás hitében annak a katarktikus élményét élik át a legintenzívebben, hogy ők megváltattak, megtisztultak, s nemcsak a halálon, a Törvényen is győzedelmeskedtek Mesterük kiontott vére által.

Az apostoli kor alapélménye ennek az örömét visszhangozza. Péter ugyan egy kicsit megint kételkedik. A kegyelem által elnyert tisztaságot megbízatása fényében ugyan többre kellene értékelnie, mégis, amikor Cezáreában Kornéliusznak és háza népének a megkeresztelése annak „kegyes és istenfélő” mivolta miatt nem ütközhetne akadályba, „révületbe esésre”, azaz látomásra van szüksége ahhoz, hogy Kornélius kérésének és apostoli kötelezettségének eleget tegyen, amikor másodszor is megszólal az isteni hang: „amit az Isten megtisztított, azt te ne mondd tisztátalannak” (ApCsel 10,15) – többet nem tétovázik: „vajon megtagadhatja-e a vizet valaki ezektől, hogy megkeresztelkedjenek, akik ugyanúgy megkapták a Szentlelket, mint mi?” (10,47)

Pál eleve messzebbre tekint, határozott e kérdésben, nem állhatja egyházépítő erőfeszítésének útját: „Tudom, és meg vagyok győződve az Úr Jézus által, hogy semmi sem tisztátalan önmagában, hanem ha valaki valamit tisztátalannak tart, annak tisztátalan az.” (Róm 14,14) Ne gondoljunk azonban semmi engedményre és erkölcsi relativizmusra főként ne! Pál az egység útjában álló megbotránkoztatásnak akarja elejét venni, szinte mindenáron. Bizony az „új pogányság” jelentkezését látja abban, hogy sokak „erkölcsi érzékükben eltompulva, gátlástalanul mindenféle tisztátalan tevékenységre vetemedtek nyereségvágyútkban” (Ef 4,19), ezért állandóan figyelmeztet és buzdít: „szeretteim, tisztítsuk meg magunkat minden testi és lelki tisztátalanságtól, és Isten félelmében tegyük teljessé a mi megszentelődésünket” (2Kor 7,1), sőt attól se fél, hogy keményebb hangot üssön meg: „öljétek meg tehát tagjaitokban azt, ami csak erre a földre irányul: a paráznaságot, a tisztátalanságot, a szenvedélyt, a gonosz kívánságot és kapzsiságot, ami bálványimádás, mert ezek miatt haragszik Isten.” (Kol 3,5) Ha kell, Istenre hivatkozik: „mert nem tisztátalanságra hívott el minket az Isten, hanem megszentelődésre. Aki tehát ezt megveti...” (1 Thessz 4,7–8) Jómagam nem csak a judaizmust érzékelem Pál állásfoglalásában, hanem a görög bölcsélet beszűremkedését is, ahol egyes irányzatok szerint csak a szellemi tiszta, az anyagi, a testi, főleg az érzéki megtévesztő, hamis és tisztátalan. Mindenképpen filozófiai tömörségű az, amit kedvencének, Timóteusnak meghagy, amikor arra buzdítja, hogy ne engedje megvettetni ifjúságát a tisztátalanság miatt (1Tim 4,12): „Mások bűneiben ne légy részes! Tisztán őrizd meg önmagadat!” (1Tim 5,22) Jól érzékeli, a misszió szükségessége ellenére, a megváltás egyetemességét nem hirdet-

heti: „minden tiszta a tisztának, de a fertőzötteknek meg a hitetleneknek semmi sem tiszta, sőt szennyes mind az elméjük, mind a lelkiismeretük (...) utálatosak és engedetlenek és minden jó cselekedetre teljesen alkalmatlanok.” (Tit 1,15–16)

Jakab is ezért int a kétlelkűség levetkőzésére: „tisztítsátok meg a kezeteiket, ti bűnösök, és szenteljétek meg a szíveteket, ti kétlelkűek.” (4,8)

János sem vélekedik másként. Bár Jézus „vére megtisztít minket minden bűntől” (1Ján 1,7), a büntelenség hangoztatása önbecsapás (1,8), ezért „akiben megvan ez a reménység, megtisztítja magát, mint ahogyan ő is tiszta.” (1Jn 3,3)

Egyház és tisztaság, illetve pap, lelkész és tisztaság: ha így teszem fel e kérdést, azt kell mondanom, hogy az egyház, mint földi intézmény, sohasem volt teljességgel tiszta, sőt, akkor követte el a legnagyobb bűnököt, amikor a tisztátalant eretnekségnek minősítve a máglyák lángjában előlegezte meg sokaknak a tisztítótűz végső esélyét az elkárhozás megelőzésére.

Amit eddig leírtam, illetve elmondtam, elég volna ahhoz, hogy a Szentírás tükrében szembenézzünk önmagunkkal, s levonjuk a minket illető következtetéseket. Mégis, úgy érzem, még el kell mondanom néhány gondolatomat.

Kora gyermekkoromban szerettem meg a költő, dráma- és esszéíró, és ahogy az életmű véglegessé válásával immár nyilvánvaló: mindvégig filozófus Székely János írásait.

Kortársaink közül ő volt az, aki nemcsak küszködött egy tisztátalan kor szennyével és intézményesült hazugságrendszerével, hanem, ahogy lehetett, a tisztaság értékének és vágyának hangot is adott. Életének egyik nagy keresztje az, hogy édesapját csak művészi és emberi megalkuvás árán hozhatta vissza a börtönből, s ez minden vívódását meghatározta. Elvonult a maga elefántcsonttoronyába, onnan küldte fájdalmas érzékenységének üzeneteit a világba, jórészt a fiatal tehetségek felkarolásának szentelte szerkesztői munkáját, amelyet nagy alázattal végzett.

Élete végén nyíltan megvallhatta szkepticizmusát, elmondhatta, hogy nem hisz semmiféle társadalmi igazságosságban és méltányosságban, a demokráciában a legkevésbé, hogy a vers meghalt, hiszen a művészet nem más, mint néhány alapmítosz újra- és újraköltése. Az emberben sem hitt, habár féltő szeretettel próbálta megérteni. Talán a tisztaság volt az az érték, amely mellett mindvégig bizonyosságot tett, soha meg nem tagadott.

1985-ben jelent meg *A mítosz értelme* című esszékötete. Az író két közismert mítosz, a Bartók Béla által is feldolgozott népi kolindaszöveg, a Cantata profana és az Enkidu mítosza, „az emberfaj legrégebbi fennmaradt történetének” fogalmi értelmezésével próbálkozik meg.

Az első mítosz azt sugallja, hogy tisztaságunkat akkor veszítettük el, amikor társadalmiasultunk, amikor a vétek, a bűn fogalmában „embervoltunk eredendő meghasonlottsága tudatosul, amikor az ebben rádöbben: jobb lett volna állatnak maradnia.” (65)

A fiak szarvassá válása lázadás: az őállapot tisztaságába, az ember és erkölcs előtti világba visszakiváncos ember tiltakozása ártatlansága elvesztése miatt. Ezért a szarvassá visszaváltozó fiak egyidejűleg hősök és áldozatok.

Az Enkidu-mítosz elemzésében az erkölcs meghatározásával próbálkozik meg Székely János, annak tudatában, hogy a Nietzsche utáni világban, „*az Isten meghalt*” visszavonhatatlan elhangzása után az erkölcsi relativizmus, lazaság és tisztátalanság nem várt legitimizációt nyert. A tisztaság talán az egyetlen megmaradt értékünk, habár önmagában is paradoxon. Enkidu, mint a tiszta állati lét megszemélyesítője bűnbeesése, elcsábíttatása előtt tiszta, ártatlan, s mint ilyen, akár az állat és a gyermek, kívül esik a félelem, a halál, s így az erkölcs szféráján is, otthon van a világban, egy vele.

Halljuk azonban Székely Jánost: „Aki elveszti ártatlanságát, az hontalanná lesz a természetben (a szférájába kerül). Aki hontalan a természetben, az emberileg már függő. Aki függő, az csábítható. Aki csábítható, az manipulálható [...] az ártatlanság elvesztése végső soron alattvalóvá teszi az embert” (88).

„Azért érték és eszmény a tisztaság, mert az ártatlan ember nem függő, nem csábítható, nem manipulálható, nem büntudatos, nem zsarolható, (és így tovább: nem és nem a végtelenségig) – egyszerűen elegendő magának, szabad és magába zárt. Aki tiszta, az kívül esik a félelem, a halál, az erkölcs szféráján. Otthon van a világban... (90) A tisztaság, mint erkölcsi eszmény, ezek szerint nem más, mint védelem, azt célozza, hogy az embert megóvja a bűnössé válástól. A tisztaság, íme, erkölcs ellenes: »a tisztaság«: az erkölcsi világ önfelszámolási kísérlete a bűntelenségben; az a páratlanul különös erkölcsi élmény, amely épp az erkölcs köréből igyekszik kivonni az embert.” (91) „Az ominózus tisztaságélmény – állítja Székely János – egyetlen ellenszere a manipulatív hatalmi stratégiáknak.” (96)

Paradoxonok sorára bukkan Székely János a tisztaságot kutatva, és paradoxon az is, hogy bár tájainkon ő mondta ki elsőnek, hogy „a vers meghalt”, egyik Bartók Béla emlékének szentelt versének éppen ez a címe, *Tiszták vallatása*. „A költészet a mocskok vallomása, a zene megtisztult költészet” – oldozgatja az író őket a „tiszta szóra, megtartó ígére, megvigasztaló, feloldozó és áldó vallomásra” vágyakozva mégis, azzal áldva Bartók emlékét, hogy ő volt az, „aki meglábalta egykor a föld sarát, mégis mocskotalan maradt, képtelen a bűnre”.

Úgy érzem, tépelődése néha azt fejezi ki, amit átéltem, átéltünk: „Ki mondja meg utólag: akarva lettünk tiszták vagy muszájból? (...) Megvallom végre töre-

delmesen, hogy a tisztaság a legtöbbször hiány: velünk született, már-már alkati nyomorékság és bűnre képtelenség (...) Az, aki tehetségtelen az életre (tehát a bűnre), mi más tehetne: tiszta lesz (...) Akarva lenni tisztának, önmagunkkal megvívott harcban, nehezebb bizonytal. De él bennünk az ösztönös tudás, az ősi hang, amely borzongva súgja, hogy az a másik, az a kényszerű, az a született és meg-nem-kísértett – az a valódi tisztaság. Mert próbára sem tehető soha. Mert olyan, mint az átok és az áldás: választottakra rásütött pecsét.”

Köszönöm most is Székely Jánosnak, hogy amikor 1970-ben ezt a verset írta, olyan dolgokat fogalmazott meg, amelyek számomra megtartó ígének bizonyultak sok nehéz percemben.

Bizony, amikor bizalmatlan voltam lelkész- és embertársaim iránt és bizonyára ők is irántam, a költők tartottak meg és vigasztaltak. József Attila például így: „A bűn az nem lesz könnyebb, / hiába hull a könnyed. / Hogy bizonyosság vagy erre/, legalább azt köszönjed. // Ne vádolj, ne fogadkozz, / ne légy komisz magadhoz, / ne hódolj és ne hódíts, / ne csatlakozz a hadhoz. // Maradj fölöslegesnek /, a titkokat ne lesd meg. / S ezt az emberiséget, / hisz ember vagy, ne vesd meg.” (József Attila: *Tudod, hogy nincs bocsánat*)

Bizony, sok mindenre nézve csak Isten bocsánatában reménykedhet az ember, s csak úgy mellékesen jut eszembe, a szolidaritás kapcsán, hogy a legkegyetlenebb bűnöket azok követték el, akiknek vélt puritanizmusa a felsőbbrendűség mániájával járt kéz a kézben.

Engem az idézett zsoldár arra figyelmeztet, hogy talán nem is a tisztaság vélt vagy valódi megléte a fontos igazán, hanem a vágya, a megtisztulás vezeklése és bánata, hiszen a tiszta szív Isten szüntelen teremtő munkáját feltételezi, az emberi erőfeszítés mellett, s az összetörtség után a lélek erejét csak Isten újíthatja meg bennünk. És visszatérve József Attilához: közösség vagyunk, s bármennyire is intim kérdésünk a tisztaság, csak másban, egy-másban moshatjuk meg arcunkat! Kollektív bűnösség, a külső világra való hivatkozás nem mentesít a tisztaság elvesztése miatt, de a megtisztulás se fajulhat durvasággá! Különösen a ma született báránynak nincs joga a számonkéréshez, joga van azonban a múlt megismeréséhez.

Nem tisztem a lelkészársadalom tennivalóit számba venni. Mégis, egyetlen mondatot engedjete meg. Ne legyenek tabuk miközöttünk! Ne takargassuk a hagyománytisztelettel azt, ha néha süketté válunk az élő Isten szavára! Ne felejtjük el, hogy nekünk a hivatásunk a kenyérünk is, férjen meg bennünk szép összhangban a pap és a próféta, hiszen Jézus nem öncélúan kérte számon a Törvény, a hivatás be nem töltését, magát a papi hivatalt elismerte: „*menj, mutasd meg magad a papoknak.*” (Mk 1,44)

SZÉKELY KINGA RÉKA

DÁVID FERENC, A JÓ SÁFÁR¹

„Ki milyen lelki ajándékot kapott, úgy szolgáljatok azzal egymásnak, mint Isten sokféle kegyelmének jó sáfárai.” (1Pét 4,10)

Ünneplő Gyülekezet! Az idén közülünk senki sem zarándokolt el Dévára. Úgy tűnik, senkinek sem volt megfelelő az idő, senkinek sem volt hangulata, lehetősége elmenni.

Hiányérzetem van, mert én is ott szerettem volna lenni a sok száz ember között, akik hajnalban elindulnak, majd megmászva a nagy hegyet imádkoznak, énekelnek, gyertyát gyújtanak és virággal halmozzák el az emlékművet. Ott szerettem volna lenni a gyülekezeti házban, a templomban, s újra elmerengeni azon, hogy Isten útjai mennyire nehezek, mégis dicsőségesek, mert, íme, egy egész évszázad telt el azóta, hogy Dévára templomot álmodott egyházunk, hogy még az 1910-es években felépülhetett volna, ha nem jött volna közbe a háború, ha nem kellett volna népünknek annyit szenvednie az elmúlt évszázadban.

Emlékezz, szárnyalj, szeress! – ezzel a felhívással, ezzel a biztatással szólította meg az egybegyűlteket az ifjúsági lelkész. S ahogy így beleélem magam a dévai zarándoklatba, már el is oszlott a hiányérzetem. Csak hálát érzek: milyen jó, hogy mindez megtörténhetett! Hogy ifjak százai zarándokolnak Dévára, hogy van ifjúsági lelkész, hogy vannak iskoláink, s hogy ma, itt, ebben a gyülekezetben vannak gyermekeink, akik ezt az emlékűnnepet fennköltté teszik! Milyen jó, hogy vagyunk! Ötszáz év távlatából meghajtjuk fejünket a nagy apostol, Dávid Ferenc előtt, s apró szavainkkal így összegezzük: nem volt hiáavaló.

Egyházalapítónk, prófétánk és apostolunk! Vívódásaid, harcaid, hitvitáid, kitartásod s végül halálad – mind nem volt hiáavaló. Azzal a lelki ajándékkal, amellyel Isten téged, Dávid Ferenc, felruházott, jól szolgáltál. A hitnek, a szabad lelkiismeretnek jó sáfára voltál!

Milyen furcsa ez a *sáfár* szó! Legismerősebben talán a jó sáfárt idéző bibliai helyről (Mt 25,14–30) hangzik. Ahogy Jézus tanít: Isten mindannyiunknak adott lelki ajándékokat, talentumokat. Felruházott minket a teremtő Isten

¹ A beszéd Homoródszentpéteren, 2009. november 15-én, a Dávid Ferenc-émlékűnnepségen hangzott el.